

GİRİŞ

“Gerçek hayat” ve kurmaca

Romanlarda sözümona “gerçek hayatı” arama gafletine düşmeye gayret göstereceğiz. Gerçeklerin kurmacasını kurmacanın gerçekleriyle karıştırmayalım. *Don Quijote* bir peri masalıdır; *Karanlık Ev* ve *Ölü Canlar* da öyle. *Madam Bovary* ve *Anna Karenina* ise olağanüstü peri masallarıdır.¹ Ancak bu peri masallarının olmadığı dünya gerçek olamaz. Bir kurgu şaheseri özgün bir dünyaya sahiptir ve bu sebepten okurun yaşadığı dünyayla uyuşmaz. Diğer yandan bu hayali kurulan “gerçek hayat” ve somut “gerçekler” nedir? Yüklü genler konusunda birbirine nefes aldirmayan biyologları ya da asırların tozu toprağında birbirini gırtlaklayan tarihçileri görünce insan şüphelenmeden edemiyor. Sözde ortalama insanın yaşadığı “gerçek hayat”ın kaynakları ister gazetesi, isterse de sayısı beşe inmiş bir dizi duyusu olsun, tek bir şeyden neyse ki emin olabiliriz: o da, ortalama insanın da bir kurmaca ürünü, bir istatistik demeti olduğudur.

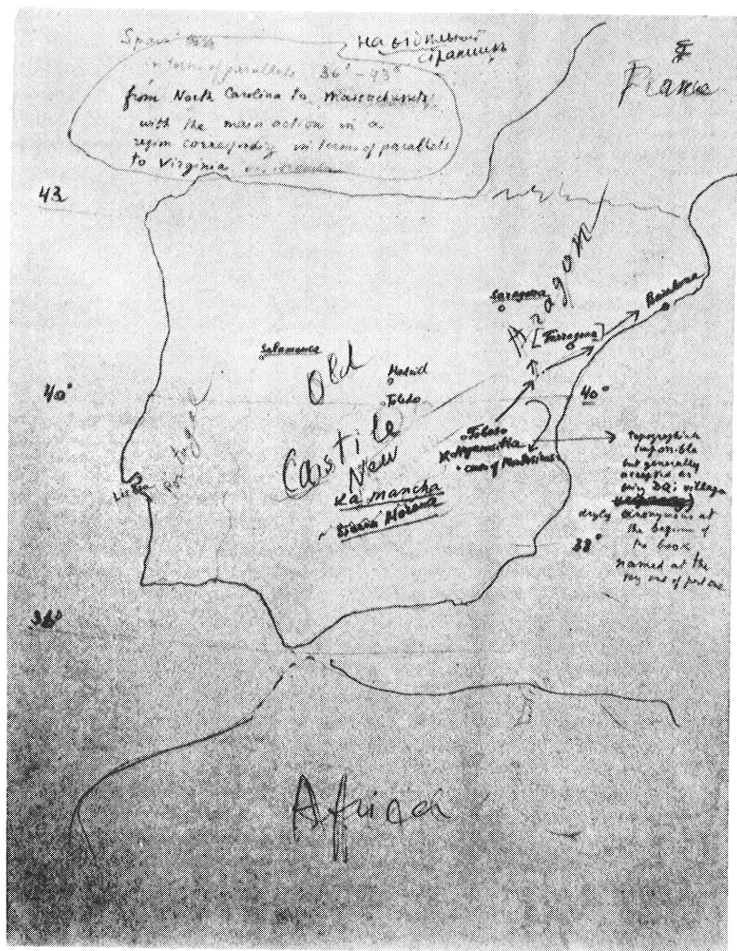
1 Dersin ödevleri ve koşulları hakkında ilk sözlerinden sonra VN ilk dersine şöyle devam etmiştir: “*Don Quijote*, diğer işlevlerinin yanı sıra, Dickens, Flaubert ve diğerlerine nasıl yaklaşacağımızı öğrenmemiz açısından bir idman sahası vazifesi görecektir.”

Requires Reading: Read 216 + Fiction, the whole
the whole, all the, Fables (read), Long story of 20.

I	Introduction to Don Quixote	50 words.	1
II	Don Quixote and Sancho Panza	40 "	} 2
	Remarks on Structure	35 "	
	Prose theme	20 "	} 3
	Chivalry Theme Theme	30 "	
III	Cruelty of the book ^{the book} Mystifications	15 "	} 4
	Mystifications theme	15 "	
	(The Social Inequalities)	20 "	
IV	^{Beauty of the book} Altiplano	20 "	} 5
	The Chroniclers	25 "	
	Sublime as Book	15 "	
V	Don Quixote's Victories and Defeats	40 "	} 6
	Adaptation of the book	15 "	
	Conclusion	15 "	

320/50

Nabokov'un Don Quijote derslerine ait planı.

Nabokov'un romandaki olayları yerleştirdiği İspanya haritası.

O halde “gerçek hayat” kavramı bir genellemeler sistemi üzerine kurulmuştur; sözde “gerçek hayat”ın sözde “gerçekleri” de ancak genellemeler üzerinden bir kurgu eseriyle ilişki kurabilir. O halde bir kurgu eseri ne kadar genellikten uzak ise, “gerçek hayat” bakımından da o kadar tanınmaz olacaktır. Ya da başka bir tabirle, bir kurgu eserinde ayrıntılar ne kadar canlı ve yeni olursa, sözde “gerçek hayat”tan o kadar uzaklaşacaktır; zira “gerçek hayat” yaygın niteleme, ilan edilen çoğunluk, sağduyu âlemini işaret eder. O halde buzlu sulara kasıtlı olarak çivileme atlamam gerek; insan bunu kırmak istiyorsa başka seçeneği olamaz. O yüzden bu kitaplarda sözümona “gerçek hayat”ın isabetli ve ayrıntılı bir temsilini aramanın faydası yoktur. Diğer taraftan, kurmacanın bazı kalıplarıyla hayatın bazı kalıpları arasında örtüşme mevcuttur. Bedensel ya da zihinsel acıyı düşünün örneğin; veya rüyaları, deliliği ya da iyilik, merhamet, adalet gibi şeyleri – insan hayatının bu genel unsurlarını düşündüğünüzde, kurmaca ustalarının onları alıp sanata nasıl dönüştürdüğünü incelemenin yararlı bir iş olacağına inanmanız işten bile değildir.

Don Quijote'nin “nerede”si

Hiç kendimizi kandırmayalım. Cervantes’e bir haritacı diyemeyiz. *Don Quijote*’nin istikrarsız arka planı bir hayal ürünüdür – üstelik yetersiz bir hayal ürünüdür. İtalyan masallarından çıkmış ısmarlama tiplerle dolu abes hanları ve aşk acısı çeken kırsal çoban kılığında şair bozuntularının doldurduğu abes dağlarıyla, Cervantes’in resmettiği ülke 17. yüzyıl İspanyası’na ancak Noel Baba’nın 20. yüzyıl Kuzey Kutbu’nu temsil ettiği kadar benzer. Hatta Cervantes’in İspanya bilgisi en az Gogol’ün Rusya’nın iç bölgelerine dair bilgisi kadar azdır diyebiliriz.

Ancak gene de İspanya’dır bu yer; işte burada “gerçek hayat”ın kalıpları (bu örnekte coğrafya) kurmacanın kalıplarına uyarlanabilir. Birinci kısımda Don Quijote’nin serüvenlerinin La Mancha’daki Argamasilla ve El Toboso köylerin-

de, Kastilya'nın çorak düzlüklerinde, ve Morena sıradağlarının güneyinde, Sierra Morena'da geçtiğini genel anlamda söylemek mümkündür. Çizmiş olduğum haritada bu yerlere bakmanızı tavsiye ederim. Sizin de göreceğiniz gibi, İspanya yavanlık (pardon, enlem) açısından 43 ila 36 dereceleri içinde, yani Massachusetts ve Kuzey Carolina arası kadar uzanır; kiptaki olayların çoğu Virginia'ya karşılık gelen bir bölge içerisinde gerçekleşir. Bir üniversite kenti olan Salamanca'yı batıda, Portekiz sınırında göreceksiniz; Madrid ve Toledo'yu da İspanya'nın ortasında hayranlıkla seyredebilirsiniz. Kitabın ikinci kısmında yolumuz kuzeye, Aragon'daki Zaragoza'ya düşecek olsa da, daha sonra değineceğim sebeplerden ötürü yazar fikrini değiştirir ve kahramanını Barcelona'ya, ülkenin doğu kıyısına gönderir.

Ancak Don Quijote'nin gezintilerini topografik olarak inceleyecek olursak, korkunç bir kördüğümle karşı karşıya kalırız. Ayrıntılarla sizi yormayacak, serüvenlerin her bir adımında inanılmaz hatalar olduğunu belirtmekle yetineceğim.² Yazar bir yere özgü gibi gelebilecek ve doğrulanabilecek tasvirlerden kaçınır. Orta İspanya'nın dört-beş vilayetinde geçen bu gezintileri takip etmek imkânsızdır; kuzeydoğudaki Barcelona'ya gelişimize kadar ne tanıdık bir kasabadan geçer ne de bir nehri aşarız. Cervantes'in yerler konusundaki bilgisizliği istisnasız ve mutlaktır; La Mancha bölgesindeki Argamasilla için bile bu geçerlidir ki bazılarına göre kitabın kesin başlangıç noktası aşığı yukarı burasıdır.³

2 Bkz. Paul Groussac, *Une Énigme littéraire: Le DON QUICHOTTE d'Avellaneda* (Paris: A. Picard, 1903), s. 77-78 ve dipnot. (VN)

3 Nabokov, bu cümlelerin sonunda Argamasilla hakkında, "Birinci Kısım'ın son sayfalarında bahsedildiği üzere Don Quijote'nin köyü" diye yazmış. Köyün adının Argamasilla olduğu, kesin bir bilgiden ziyade gelenek haline gelmiş makul bir varsayımdır; çünkü birinci kısmı tamamlayan mezar taşı yazıları ve diğer dizelerin sahibi olan altı hayali akademisyenin yaşadığı yer burasıdır. Birinci kısmın 1. bölümünün açılış cümlesi şöyle başlar: "La Mancha'nın, adını hatırlamadığım bir köyünde, fazla uzun zaman önce sayılmaz (...)" Cervantes anlatı içerisinde bu yerin ismini hiç belirtmemiştir.

Don Quijote'nin "ne zaman"ı

Mekân konusunu bitirdik. Sıra zamana geldi.

Milton'un *Kayıp Cennet*'i yayımladığı yıl olan 1667'den⁴ güneşin kavurduğu bir cehenneme, 17. yüzyılın ilk iki onyılına geri hareket ediyoruz.

Bronz alevler içinde kapı eşiğinden karısına talip olanların üzerine sıçrayan Odysseus; günahkârın yılanı dönüşmesini Vergilius'un yamı başında ürpererek seyreden Dante; melekleri bombardımana tutan Şeytan – bunlar ve diğerleri, epik adını verdiğimiz bir sanat biçimi ya da aşamasına dahildir. Geçmişin büyük edebiyatlarının Avrupa'nın taşrasında, bilinen dünyanın kenarında ortaya çıktığı söylenebilir. Güneydoğu, güney ve kuzeybatıda bulunan noktaları, sırasıyla Yunanistan, İtalya ve İngiltere'yi zaten biliyoruz. Dördüncü bir nokta da güneybatıdaki İspanya olmuştur.

Şimdi epik biçiminin evrimine, metrik kabuğunu değiştirmesine, ayaklarının toynaklanmasına şahit olacak; epik denen kanatlı canavarın hemen hemen evcilleştirilmiş bir memeli deneyecek, hususi bir düzyazı biçimi olan eğlenceli öykü ile çiftleşmesiyle başarılı bir melez elde edeceğiz, eğer kurduğum metaforu eğreti bir şekilde tamamlamam gerekirse. Sonuç üretken bir kırma, yeni bir tür olacaktır: Avrupa romanı.

Mekân İspanya, zaman ise 1605 ve 1615 arasındaki yıllar; cebe sığdırılabilecek ve rahatlıkla taşınabilecek bir onyıl. İspanyol edebiyatı canlanıyor; Lope de Vega'nın kaleme aldığı beş yüz oyun, bugün çağdaşı Miguel de Cervantes Saavedra'nın yazdığı bir avuç oyun kadar unutulmuş durumda. Bizimki köşesinden usulca doğruluyor. Hayatına en fazla bir dakika ayırabileceğim, ki zaten eserine yazılmış olan çeşitli sunuşlarda bu bilgileri kolaylıkla bulabilirsiniz. Bizi kitaplar ilgilendiriyor, insanlar değil. Saavedra'nın sakat elini benden duymayacaksınız.

4 VN öğrencilerine "çoğunuz cenneti Prof. Finley'nin rehberliğinde *tekrar buldunuz*" diye eklemiş; bu da, meşhur Helenist John H. Finley'nin Beşeri Bilimler I'de (ilk dönem) içinde *Kayıp Cennet*'in de yer aldığı beş epik üzerine vermiş olduğu derslere bir gönderme.

Miguel de Cervantes Saavedra (1547-1616); William Shakespeare (1564-1616). İspanyol İmparatorluğu, Cervantes'in doğduğu yıllarda gücünün ve şöhretinin doruğundaydı. En büyük dertlerini yaşamaya ve en iyi edebiyat eserlerini vermeye ise yüzyıl sonunda başlamıştır. Cervantes'in yazarlıkta çıraklık yıllarında olduğu günlerde, yani 1583'ten sonra Madrid fakir şair bozuntuları ve dili ağdalı denebilecek Kastilya düzyazıcıları ile hayat doluydu. Aralarında, daha önce de söylediğim gibi, Lope de Vega vardı ki oyun yazarı Cervantes'i tamamen gölgede bırakmıştı; gerekli tüm espriler ve ölümlerle birlikte dört başı mamur bir oyunu yirmi dört saat içinde yazabiliyordu. Cervantes de oradaydı –askerlikte de, şairlikte de, oyun yazarlığında da, memurlukta da başarısız olmuştu (zavallı İspanyol Armadası için devletten buğday talep ederek günde altmış kuruş alıyordu)– ve bir gün, 1605 yılında, *Don Quijote*'nin birinci kısmını yazdı.

1605 ve 1615 yılları arasında, yani *Don Quijote*'nin her iki kısmının da yayımlandığı dönemde edebiyat dünyasına kısaca bakmamız faydalı olabilir. Bir şey şahsımın ilgisini çekti: Avrupa'nın her yerinde, İtalya, İspanya, İngiltere, Polonya, Fransa'da var olan hastalık derecesinde bir sonencilik cümbüşü; bir hissi, bir görüntüyü ya da bir fikri on dört dizeden bir hücreye dizip, beş ya da yedi kafiyenin –Latin ülkelerinde beş, İngiltere'de yedi– yaldızlı parmaklıklarının arkasında kafeslemeye duyulan tuhaf ama tamamen de aşağılık denemeyecek bir dürtü.

İngiltere'ye şöyle bir bakalım. Elizabeth dönemi sonrasının olağanüstü ortamında Shakespeare'in bir dizi eşsiz tragedyası –*Hamlet* (1601), *Othello* (1604), *Macbeth* (1605), *Kral Lear* (1606)– ya sahnelenmişti ya da sahnelenmek üzereydi. (Hatta Cervantes meczup şövalyesini yazdığı sırada, Shakespeare meczup kralını yazıyor olabilirdi.) Shakespeare'in yaydığı gölgede Ben Jonson, Fletcher ve bir dizi diğer oyun yazarı yetişti: güre bir yetenek örtüsüydü bu. Shakespeare'in yazdığı, bu türün ulaştığı nihai nokta denebilecek soneler 1609 yılında yayımlandı; etkisi tartışılmayan düzyazı anıtı, İncil'in Kral James edisyonu, 1611 yılında çıktı. Milton 1608 yılında dünyaya gel-

di; *Don Quijote*'nin birinci ve ikinci kısımlarının yayın tarihleri arasında. İngiltere'nin Virginia kolonisinde Kaptan John Smith 1608'de *A True Revelation*, 1612'de *A Map of Virginia*'yı (Virginia Haritası) kaleme aldı.⁵ Pocahontas'ın hikâyesini anlatan oydu; kaba, ancak kalemi kuvvetli bir hikâyeciye ve bu ülkenin ilk yerleşimci yazarıydı.

Fransa için bu on yıl, iki büyük çağ arasındaki kısa bir durgunluk dönemi idi; şair Ronsard'ın olağanüstü renkli döneminden hemen sonra, denemeci Montaigne'inkinden hemen önceydi. Şiir, meşhur ve itibarlı Malherbe gibi kusursuz kafiye kurabilen ama hayalperestlikte zayıf, vasat mükemmeliyetçilerin elinde ağırbaşlı bir ölüme gidiyordu. Honoré d'Urfé'nin yazdığı *L'Astrée* gibi maharetsiz duygusal romanlar revaçtaydı. Ülkenin bir sonraki büyük şairi La Fontaine henüz doğmamıştı; Racine ya da Molière gibi oyun yazarları da henüz sahneye çıkmış değildiler.⁶

İtalya'da 16. yüzyılın ortasında başlayan, tüm düşüncenin şüpheyile karşılaştığı ve tüm ifade biçimlerinin dizginlendiği baskı ve zorbalık döneminde, bahsediyor olduğumuz on yıl abartılı şiirlerden ibaretti; Giovanni Marini ve müritlerinin ölçsüz istiareleri ve zoraki fikirlerinin ötesinde de anımsanacak bir şey yoktur. Şair Torquato Tasso berbat ettiği acıklı hayatını on yıl önce tamamlamış, büyük bağımsız düşünür Giordano Bruno ise yakılarak yeni idam edilmişti (1600).

Almanya'ya gelecek olursak, sözünü ettiğimiz ve sözde Alman Rönesansı'nın (1600-1740) hemen eşğine denk düşen on yılda bahsi geçen büyük bir yazar yoktur. Fransız edebiyatı önemsiz şairleri bayağı etkilemiş, İtalyan edebiyat çevrelerini örnek alan çevreler kurulmuştu.

Rusya'da (16. yüzyılın sonunda) Korkunç İvan'ın coşkulu risaleleri ve (19. yüzyıl Rönesansı öncesinde) Moskovalı yazarla-

5 John Smith'in *A True Revelation* adında bir eseri yok. Nabokov, Smith'in ilk yazdığı eser olan *A True Relation of Virginia*'yı (Virginia'nın Gerçek Bir Tasviri) kastediyor olmalı. – ç.n.

6 Öğrencilerine VN şu aba altından değnek gösteren cümleyi (daktilo müsvedesi diyebileceğimiz metne el yazısıyla) eklemiştir: “Bu isimler hakkında Webster [Sözlüğü'nden] bilgi edineceksiniz.”

rın en büyüğü olan Başrahip Avvakum'un (1620-1681) doğumu arasında, uzun bir baskı ve tecrit çağı boyunca tüm seçebildiklerimiz anonim peri masalları, efsanevi kahramanların serüvenlerini bestelemiş ozanlarca yazılmış kafiyesiz anlatı şiirleri (bu *bylina*'ların⁷ en eskisi 1620 yılında Richard James adında bir İngiliz için kâğıda geçirilmiştir). Rusya'da da edebiyat, Almanya'da olduğu gibi henüz bir cenin halindeydi.

Eleştirmenlerin genel sözleri

Bazı eleştirmenler, ki bunların belirsiz bir azınlığı çoktan ölmüştür, Don Quijote'nin bayat bir fars olduğunu ispatlamaya çalışmıştır. Diğerleriye *Don Quijote*'nin gelmiş geçmiş en iyi roman olduğunu savunmuşlardır. Yüz yıl önce Sainte-Beuve adında hararetli bir Fransız eleştirmen kitaba "İnsanlığın İncili" adını vermiştir. Bizler gene de bu hokkabazların büyüüne kapılmayalım.

Viking Yayınevi edisyonunun çevirmeni Samuel Putnam, Bell ve Krutch'ın⁸ *Don Quijote* hakkında kaleme aldığı kitapları tavsiye ediyor. Bu kitaplardaki pek çok şeye itirazım var. Örneğin Cervantes'in "Shakespeare kadar hassas bir kavrayışa, kıvrak bir zihne, faal bir hayal gücüne ve ince bir mizah anlayışına" sahip olduğu gibi ifadelere itiraz ediyorum. Yok, olmaz – Shakespeare'i yalnız komedyalarıyla sınırlayacak olsak bile Cervantes tüm hepsinde geride kalacaktır. *Don Quijote* ancak *Kral Lear*'in yareni olabilir ki iyi bir yarendir de. Cervantes ve Shakespeare'in eşit olduğu tek konu bıraktıkları etki ve yarattıkları manevi coşkudur – burada kitaptan bağımsız olarak

7 *Bylina* (Rusça), sözlü epik edebiyat eseri, kelime olarak "olmak"ın geçmiş kipinden türemiştir ve "bir zamanlar olan" anlamına gelmektedir. VN bu kelimeyi *bwilina* olarak Latin harflerine çevirse de yaygın kullanım bu. – ç.n.

8 Viking edisyonundaki Putnam çevirisi daha sonra Modern Library tarafından satın alındı. Okurların metnin büyük parçalar halinde özetlendiği Viking Portable edisyonundan uzak durması tavsiye edilir. VN'nin sözünü ettiği eleştirmenler ve eserleri Aubrey F. G. Bell, *Cervantes* (Norman: University of Oklahoma Press, 1947) ve Joseph Wood Krutch, *Five Masters: A Study in the Mutations of the Novel* (New York: Cape & Smith, 1930). Yapılan alıntı da Bell'in *Cervantes* kitabının 35. sayfasından bir alıntıdır.

yaşamaya devam eden bir görüntünün nasıl karşılandığının tarihi üzerine düşen uzun gölgeyi düşünüyorum. Shakespeare'in oyunlarysa, yaydıkları gölgeden bağımsız olarak yaşamaya devam edecektir.

İki yazarın da 1616'nın Aya Yorgi Günü'nde öldüğü not düşülmüştür; "sahte görüntülerin ejderhasını öldürmek için el ele verdikten sonra" diyen Bell'in bu sözü muzipçedir ama yanlıştır: ejderhayı öldürmek şöyle dursun, Cervantes ve Shakespeare bu sevimli canavarı merasime çıkarmış, edebiyatın sonsuzluğu boyunca parlak pulları ve melankolik gözlerini keyifle seyretsinler diye tasmayla gezdirmiştir. (Bu arada, 23 Nisan iki adamın da ölüm tarihi olarak kabul edilir –benim de doğum günümdür– ama Cervantes ve Shakespeare farklı takvimlerde ölmüştür; iki tarih arasında on günlük bir fark vardır.)

Don Quijote etrafında yankılanan bir fikir çatışması vardır – bu bazen Sancho'nun sağlam ancak yavan aklını, bazen de Don Quijote'nin yel değirmenlerine saldırdığındaki öfkesini hatırlatır. Katolikler ve Protestanlar, ince mistikler ve kalın enseli devlet adamları, iyi niyetli ama lafbesi ve akli çalışmayan Sainte-Beuve, Turgenyev ve Brandes gibi eleştirmenler ve kıyamet kadar huysuz, okumuş insan, kitap ve yazarı hakkında çelişen fikirlerini ifade etmişlerdir. İçlerinde hiçbir şaheserin evrensel bir kilisenin yardımı olmadan yazılamayacağını düşünen Aubrey Bell gibiler vardır; "İspanya'nın kilise sansürcülerinin hoşgörülü ve sabırlı ruhunu" över, Cervantes ile kahramanının hayırlı bir vaka olan Karşı Reform'un kollarında yaşamış iyi Katolikler olduğunu dile getirir. Bunun aksine pişkin Protestanlar gibi diğerleri de Cervantes'in Reformcularla işbirliği yaptığını ima ederler.⁹ Bell aynı zamanda kitabın verdiği dersin Don Quijote'nin çoğunluğun iyiliğini sağlamaya dair divaneye var-

9 VN parantez içinde şöyle yazmıştır: "Bkz. *Don Quijote*'deki İncil alıntılarında birinin kabul gören Katolik metinden değil (Aziz Hieronymus'un 4. yüzyıl Latince çevirisini esas alan 1592 tarihli Vulgate) 1569 tarihli İspanyol Reformcu İncili'nden yapıldığını iddia eden Duffield." Alexander James Duffield, farklı kişilere ait dipnotlarla beraber 1881 yılında üç ciltlik bir *Don Quijote* çevirisi yapmıştı. VN'nin gönderme yaptığı yer *Don Quixote, His Critics and Commentators* (Londra: C. K. Paul, 1881), s. 44.

sayımı olduğuna inanır; ona göre bu çaba yalnız kiliseye ait olmalıdır. Aynı düşünce ekolü Cervantes'in, oyun yazarı Lope de Vega ve ressam Velázquez gibi Engizisyon'a aldırış etmediğini, dolayısıyla kitapta rahiplerle geçilen gırgırın iyi niyetli bir aile arası gülüşmeden ibaret olduğunu, iki tarafın arasındaki manastır fiskosu, gül bahçesi eğlencesi olduğunu savunur. Ancak diğer eleştirmenler buna doğrudan zıt bir görüşü benimser ve Cervantes'in *Don Quijote*'de Duffield gibi sert Protestan yorumcuların "Katolikçe ayinler" ve "rahip zorbalığı" adını verdiği¹⁰ şeylerden duyduğu rahatsızlığı korkusuzca dile getirdiğini kanıtlamaya çalışır, pek de başarılı olamaz; aynı eleştirmen Don Quijote'nin yalnız saplantılı olmadığını, aynı zamanda 16. yüzyıl İspanyası'nı "aynı [patolojik] türe mensup, tek bir fikre kapılmış kaçıklar"ın istila ettiğini dile getirir; "kral, Engizisyon, asilzadeler, kardinaller, rahipler ve rahibeler," bu eleştirmenin sert bir dille ifade ettiği gibi, "cennetin girişinin bir kapısı ve anahtarının onlarda olduğuna dair egemen ve küstah bir düşünceye kapılmışlardı."¹¹ Biz dindar ya da dinsiz, haşarı ya

10 Duffield, s. 66n: "Cervantes'in Hıristiyanlığa taarruza geçtiği sonucuna varmıyorum, bunu söylemek ağır bir iftira olacaktır; ancak Katolikçe ayinler ve rahiplerin küstahlığı, ukalalığı ve zorbalığından duyduğu rahatsızlığı korkusuzca ifade ettiğini inkâr etmek ahmaklık olacaktır. Bu muazzam ve neşeli hicivcinin sahtekâr bilgeleri ve yalancı şövalyeleri tamamen tedavülden kaldırmaları onları doğanın ve sağduyunun ışığı altına çıkarması, miti, kurmacayı ve yalanı hakikatle yan yana getirmesi sayesinde olmuştur; gömlek eteğinden tesbih yaptığında, çorba kâsesine kutsanmış su, eşeğin semerine piskopos tacı ve *sanbenitoları* [Engizisyon sırasında suçluya giydirilen bir külâh – ç.n.], Sancho'nun ağzına da azizlerin kemiklerini ve keşişlerin kutsallığını koyduğunda, hepsini sınamak istemektedir."

11 Duffield, s. 94-95: "Bana kalırsa Don Quijote bir deliydi.

Deliliği zarar görmüş ya da kuvvetten düşmüş bir beynin sonucu değildi; ne Cardenio gibi bir gaddar ne de Anselmo gibi bir ahmaktır. Sabit fikirlidir, tek bir konuda delidir; tüm diğerlerinde ise tamamen aklı başında, hatta olağanüstü hikmet sahibidir. Deliliği asıl zihninde değil, midesindedir; istese herhangi bir gün kendi kendini iyileştirebilir. Bu bana ait bir kuruntu değil: *La Mancha'lı Yarattıcı Asilzade Don Quijote*'nin yazarının belirgin ve belirleyici aklının ifadesi budur.

16. yüzyıl İspanyası'nı aynı türe mensup, tek bir fikre kapılmış kaçıklar istila etmişti. Ülke kaçıklara emanet edilmişti – kral, Engizisyon, asilzadeler, kardinaller, rahipler ve rahibeler cennetin girişinin bir kapısı ve anahtarının onlarda olduğuna dair egemen ve küstah bir düşünceye kapılmışlardı. Şarlken, II. Felipe, Loyolalı Ignatius, Tomás de Torquemada, Avila Dükü, Ximenes de

da ağırbaşlı genellemelerin tozlu yolunda yürümeyeceğiz. Cervantes'in iyi ya da kötü bir Katolik olduğunun önemi yok; iyi ya da kötü bir adam olmasının bile önemi yok; ben döneminin şartlarına olan tutumunun, her ne idiyse, önemli olduğunu da düşünmüyorum. Şahsen, bu şartlarla pek ilgilenmediği görüşünü kabul etmeye daha meyilliyim. Bizi ilgilendiren, hemen hemen yeterli bir İngilizce tercümeyle sahip İspanyolca bir metin olan kitabın kendisidir. Metinden yola çıkarak, elbette, kitabın dünyasını aşan bir ışıktaki değerlendirmemiz gereken bazı ahlâki çıkarımlara ulaşacağız; bu dikenlere değdiğimizde elimizi çekmemeliyiz. “*L'homme n'est rien – l'oeuvre est tout*” (beşer hiçbir şeydir, şaheser her şeydir) demiştir Flaubert. Her sanat-için-sanat diyenin içinde hüsrana uğramış bir ahlâkçı yatar; *Don Quijote*'nin bir kitap olarak etiği, bazı pasajlarının mağrur bedenine kurşuni bir laboratuvar ışığı yöneltmesine yol açar. Kitabın zalimliğinin de sözünü edeceğiz.

Biçim hususunda genel laflar

Romanları tek şeritli ve çok şeritli romanlar olarak ayırabiliriz.

Tek şeritli: Tek bir insan varoluşunu konu edinen romanlar.

Çok şeritli: İki ya da daha fazlasını konu edinen romanlar.

Bir ya da birden fazla hayat her bölümde sürekli olarak var olabilir; ya da romancı benim minör ya da majör *makas* adını verdiğim tekniğe başvurabilir.

Minör: Önemli hayat veya hayatların egemen olduğu bölümlerin, tali karakterlerin bu ana hayatları tartıştığı bölümlerle genişerek ilerlemesi.

Cisneros, kutsal kadın Santa Teresa ve savaş, kilise ve hatta edebiyat ve devlet dairelerindeki neredeyse tüm önderlerin zihnine girmiş, bazılarında delicesine bir aşk olarak tezahür etmiştir; ne kadar saplantının etkisindelerse, o kadar Don Quijote'ye benzemişlerdir. Bu yüzden Cervantes'in insan zihninin haritasını çıkarmaya başladığında ne yaptığını bildiğine inanmak bizim için faydalıdır. En karanlık bölgelerine yolculuk eden, bize bu korkunçluğun niteliğini anlatan ve ışığın iyileştirici kutsanmışlığıyla nasıl aydınlatılacağını gösteren ilk kişiydi. Bu ifadeyi ispat etmek, Don Quijote'nin memleketindeki serüvenlerini okumak kadar zevklidir.”